

УДК 347.44

DOI [https://doi.org/10.32837/pyuv.v1i3\(28\).335](https://doi.org/10.32837/pyuv.v1i3(28).335)

Л. Я. Турчин
магістр права,
аспірант кафедри цивільного права та процесу
юридичного факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА МАЙНОВИХ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА СУМІЖНИХ ПРАВ У КОНТЕКСТІ ЇХ ПЕРЕДАННЯ ДО СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ

У зв'язку зі зростанням необхідності залучення об'єктів права інтелектуальної власності в ринкові відносини, зокрема як внесків до статутних капіталів господарських товариств, актуальним є дослідження механізму розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, зокрема й у частині внесення таких прав до статутного капіталу господарських товариств. Доцільне водночас урахування специфіки об'єктів права інтелектуальної власності. Зважаючи на зазначене, у цій статті йтиметься про розпорядження майновими правами на об'єкти авторського права і суміжних прав, зокрема й шляхом їх внесення до статутного капіталу.

Термін «авторське право» уживається у двох значеннях: об'єктивне авторське право і суб'єктивне авторське право. Під об'єктивним авторським правом розуміється розділ цивільного права, який регулює правовідносини, що виникають у зв'язку зі створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва [6, с. 15]. Натомість суб'єктивне авторське право – це сукупність особистих немайнових та майнових прав, належних автору твору.

Завданням авторського права називають поєднання інтересів автора і суспільства, щоби, з одного боку, стимулювати творчу діяльність авторів, а з іншого – забезпечити примноження духовних цінностей, якими володіє суспільство, не дозволяючи надмірне обмеження в доступі до цих цінностей [5, с. 92].

Цивільний кодекс України у ст. 433 передбачає, що об'єктом авторського права є твір, та містить перелік видів таких творів, залишаючи водночас вказаний перелік відкритим. Зокрема, такими творами є: літературні та художні твори (романи, поеми, статті й інші письмові твори; лекції, промови, проповіді й інші усні твори; драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні, інші сценічні твори; музичні твори (з текстом або без тексту); аудіовізуальні твори; твори живопису, архітектури, скульптури та графіки; фотографічні твори; твори ужиткового мистецтва; ілюстрації, карти, плани, ескізи і пластичні твори, що стосуються географії, топографії, архітектури або науки; переклади, адапта-

ції, аранжування й інші переробки літературних або художніх творів; збірники творів, якщо вони за добром або упорядкуванням їхніх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності); комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних), якщо вони за добром або упорядкуванням їхніх складових частин є результатом інтелектуальної діяльності; інші твори. Відкритість переліку зумовлюється виникненням нових видів творів у процесі розвитку суспільства.

Майнові авторські права виникають із моменту об'єктивного вираження твору. Саме з моменту такого вираження майнові права на відповідний твір можуть виступати об'єктом внеску до статутного капіталу. Законодавство не встановлює конкретної форми вираження твору, тому вона може бути різноманітною (що дасть змогу іншим людям сприйняти твір). Для виникнення і здійснення майнових авторських прав не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей. Водночас автор чи правоволоділець майнових прав на твір може добровільно здійснити реєстрацію авторського права. Таку реєстрацію здійснює Мінекономрозвитку, яке, серед іншого, ухвалює рішення про реєстрацію авторського права на твір, вносить відомості про реєстрацію авторського права на твір та відомості про реєстрацію договорів, які стосуються права автора на твір, до відповідного Державного реєстру та видає свідоцтво. Процедuru такої реєстрації визначено постановою Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір».

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», до майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) належать: виключне право на використання твору; виключне право на дозвіл або заборону використання твору іншими особами.

Первинним суб'єктом, якому належать майнові права інтелектуальної власності на твір і який може розпоряджатися такими правами, є автор твору – фізична особа. Автором твору може бути як громадянин України, так і іноземець чи особа

без громадянства. Автором твору може бути як одна особа, так і кілька, у такому разі йдеться про співавторство. У свою чергу, співавторство буває двох різновидів: роздільне (вклад кожного автора можна виокремити і кожний із них має авторське право на створений елемент твору) і нероздільне (працю кожного співавтора неможливо виокремити) [3, с. 9]. Окрім первинних суб'єктів авторського права, існують також похідні, оскільки автор може передати свої майнові права іншим особам унаслідок укладення договорів чи спадкування.

Відповідно до ст. 31 Закону України «Про авторське право і суміжні права», автор (чи інша особа, яка має авторське право) може передати свої майнові права будь-якій іншій особі повністю чи частково. Передача майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) оформляється авторським договором.

Отже, законодавець визначив форму передавання авторських майнових прав інтелектуальної власності – авторський договір. Водночас авторський договір розглядається не як спосіб відчуження авторських прав, а як засіб реалізації належних автору авторських прав [7, с. 28].

Зміст авторського договору може полягати у: відчуженні авторських майнових прав повністю або частково (ч. 1 ст. 31 Закону України «Про авторське право і суміжні права»); передачі права (виключного або невиключного) на використання твору будь-яким одним або всіма відомими способами (ч. ч. 1–4 ст. 32 Закону України «Про авторське право і суміжні права»); зобов'язанні автора створити в майбутньому твір і передати його замовникові (ч. 6 ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

Отже, на підставі положень Закону України «Про авторське право і суміжні права» можна дати таке визначення авторського договору: це договір, за яким автор відчужує свої авторські майнові права (повністю або частково) або надає дозвіл на використання твору будь-яким одним або всіма відомими способами, чи зобов'язується передати створений у майбутньому твір.

Зважаючи на вищезазначене, авторські майнові права можуть виступати внеском до статутного капіталу господарських товариств. Внесення таких прав до статутного капіталу оформлюється шляхом використання конструкції авторського договору.

Водночас реалізувати авторські майнові права можна й за допомогою договорів, що передбачені у гл. 75 Цивільного кодексу України. Зокрема, відчужити майнові права – на підставі договору про передавання виключних майнових прав інтелектуальної власності, передати право на використання твору – на підставі ліцензійного договору, створити твір у майбутньому і передати такий замовнику – на підставі договору про створен-

ня на замовлення та використання об'єкта права інтелектуальної власності. Варто уточнити, що до статутного капіталу господарських товариств майнові авторські права можна внести шляхом відчуження майнових авторських прав або ж передавання права на використання твору. Що ж до створення твору в майбутньому та передавання такого замовнику, то вказана конструкція не може використовуватися для передавання майнових авторських прав до статутного капіталу.

Отже, авторський договір тотожний за змістом договорам про розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, які передбачені гл. 75 Цивільного кодексу України. На нашу думку, з метою узгодження термінології, для позначення договорів щодо реалізації авторських майнових прав доцільно використовувати терміни, ужиті саме у гл. 75 Цивільного кодексу України. Адже назва відповідних договорів вказує на тип притаманних їм договірних конструкцій (конкретний вид розпорядження – передавання виключних майнових прав інтелектуальної власності, ліцензія, створення на замовлення та використання об'єкта права інтелектуальної власності), що полегшує їх розуміння. Щодо терміна «авторський договір», то такий не вказує на тип відповідної договірної конструкції, а тільки надає можливість визначити об'єкт, щодо якого укладається договір [2, с. 7].

Зважаючи на вказане, доцільно внести зміни до Закону України «Про авторське право і суміжні права», зокрема: у ст. 31 замінити термін «авторський договір» на термін «договір про передавання виключних майнових прав інтелектуальної власності»; у ст. 32 замінити термін «авторський договір» на термін «ліцензійний договір»; у ч. 6 ст. 32 замінити термін «авторський договір» на термін «договір простворення на замовлення і використання об'єкта права інтелектуальної власності».

Положення ст. 31 Закону України «Про авторське право і суміжні права» встановлюють, що авторські майнові права можуть бути відчужені повністю або частково. Майнові права, що передаються за авторським договором, мають бути в ньому визначені. Майнові права, не зазначені в авторському договорі як відчужувані, вважаються такими, що не передані.

Що стосується можливості часткового передавання майнових прав інтелектуальної власності, то в науковій літературі пропонується аналіз цього питання у трьох площинах: з погляду змісту майнових прав інтелектуальної власності; щодо окремих способів використання об'єкта; за подільністю об'єкта права інтелектуальної власності [8, с. 19].

Стосовно змісту майнових прав інтелектуальної власності у ст. 31 Закону України «Про авторське право і суміжні права» досить чітко зазначено, що можна відчужити іншій особі всі авторські

майнові права, а можна лише деякі з них. Уважаємо слушною думку І. Якубівського про те, що виключне право на використання об'єкта та виключне право дозволяти або забороняти таке використання є елементами змісту майнових прав інтелектуальної власності як цілісної категорії та передаватись окремо не можуть [8, с. 19].

Згідно із ч. 1 ст. 32 Закону України «Про авторське право і суміжні права», дозвіл на використання твору може бути наданий будь-яким одним або всіма відомими способами. Невичерпний перелік способів використання твору визначений ст. 15 вказаного Закону (відтворення, публічне виконання і публічне сповіщення, публічна демонстрація і публічний показ, переклад, переробки, адаптації, аранжування тощо).

Згідно із ч. 2 ст. 13 Закону України «Про авторське право і суміжні права», якщо твір, створений у співавторстві, складається із частин, кожна з яких має самостійне значення, то кожний зі співавторів має право використовувати створену ним частину твору на власний розсуд, якщо інше не передбачено угодою між співавторами. У ст. 9 вказаного Закону визначено, що частина твору, яка може використовуватись самостійно, зокрема й оригінальна назва твору, розглядається як твір і охороняється відповідно до цього Закону. Отже, майнові права на частину твору також можуть передаватись за авторським договором.

У підсумку зазначимо, що до статутного капіталу господарських товариств може вноситись сукупність виключних майнових прав автора на твір, виключне право на використання твору (будь-яким одним або всіма відомими способами), майнові права на самостійну частину твору. У договорі, за яким здійснюється передача/надання відповідних майнових прав, варто зазначити всі права, що за ним передаються. Адже права на використання твору, прямо не передбачені за авторським договором, вважаються непередаваними [4].

Строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір спливає через сімдесят років, що відліковуються з 1 січня року, наступного за роком смерті автора чи останнього із співавторів, який пережив інших співавторів, крім випадків, передбачених законом. Після закінчення строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на твір він може вільно та безоплатно використовуватись будь-якою особою, за винятками, встановленими законом. Варто зауважити, що порівняно зі строком правової охорони майнових прав на інші об'єкти права інтелектуальної власності строк охорони авторських майнових прав є досить тривалим і відносно визначеним. Зокрема, у кожному конкретному випадку тривалість таких прав абсолютно різна і залежить від тривалості життя автора твору, від часового періоду

створення твору (чи створив автор твір на початку свого життя, чи перед смертю) тощо [1, с. 321].

Щодо суміжних прав, то істотною особливістю таких є їхня похідність і залежність від авторського права. Лише у випадках, коли виконується, записується на фонограму або передається в ефір чи по кабелю твір, що не охороняється законом, або об'єкт, який не є результатом творчої діяльності, суміжні права мають самостійний характер [6, с. 221].

Об'єктами суміжних прав, незалежно від призначення, змісту, оцінки, способу і форми вираження, є: виконання літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів; фонограми, відеограми; передачі (програми) організацій мовлення.

Первинними суб'єктами суміжних прав є виконавці творів, виробники фонограм, відеограм і організації мовлення. Такими суб'єктами, на відміну від суб'єктів авторських прав, можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Зокрема, виконавцем може бути лише фізична особа, виробником фонограм та відеограм – як фізична, так і юридична особа, організацією мовлення – лише юридична особа.

Для виникнення і здійснення суміжних прав не вимагається виконання будь-яких формальностей, як-от реєстрація. Моментом набуття майнових суміжних прав є фіксація на матеріальному носіїві фонограми чи відеограми, що дає можливість їх прослуховувати чи здійснювати перегляд, для виконання – представлення творів шляхом гри, декламації, співу, танцю в живому виконанні або за допомогою технічних засобів і розповсюдження програм мовлення (передачі сигналу) з допомогою технічних засобів зв'язку – для передачі (програми) організації мовлення.

Майнові суміжні права різняться залежно від конкретного об'єкта суміжних прав. Зокрема, майновим правом виконавців є їхнє виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам використання виконання способами, переліченими у ст. 39 Закону України «Про авторське право і суміжні права». До майнових прав виробників фонограм і виробників відеограм належить їхнє виключне право на використання своїх фонограм, відеограм і виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам використання своїх фонограм, відеограм (перелік способів використання закріплений ст. 40 Закону України «Про авторське право і суміжні права»). До майнових прав організацій мовлення належить їхнє виключне право на використання своїх програм будь-яким способом і виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам використання своїх програм шляхом публічного сповіщення таких програм через трансляцію і ретрансляцію, фіксації їх на матері-

альному носії та їх відтворення, а також шляхом публічного виконання і демонстрації таких програм у місцях із платним входом.

Майнові права виконавців, виробників фонограм і виробників відеограм та організації мовлення можуть передаватися (відчужуватися) іншим особам на підставі договору, а отже, можуть виступати внеском до статутного капіталу господарських товариств. Передаватися майнові суміжні права можуть із використанням договірних конструкцій, визначених у гл. 75 Цивільного кодексу України. Водночас порядок договірної розпорядженні такими правами частково регулюється Законом України «Про авторське право і суміжні права».

Так, ст. ст. 39–41 Закону України «Про авторське право і суміжні права» передбачають можливість передання (відчуження) майнових суміжних прав іншим особам на підставі договору, визначаючи водночас окремі елементи змісту відповідних договорів. Зокрема: у договорі про передання майнових прав виконавців визначаються спосіб використання виконань, розмір і порядок виплати винагороди, строк дії договору і використання виконань, територія, на яку поширюються передані права, та ін.; у договорі про передачу майнових прав виробників фонограм і виробників відеограм – спосіб використання фонограми (відеограми), розмір і порядок виплати винагороди, строк дії договору, строк використання фонограми (відеограми), територія, на яку поширюються передані права, та ін.; у договорі про передання майнових прав організації мовлення – спосіб і строк використання програми мовлення, розмір і порядок виплати винагороди, територія, на яку поширюються передані права, та ін.

Майнові права виконавців охороняються протягом п'ятдесяти років від дати першого запису виконання. Права виробників фонограм і відеограм охороняються протягом п'ятдесяти років від дати першого опублікування фонограми (відеограми) або їх першого звукозапису (відеозапису), якщо фонограма (відеограма) не була опублікована протягом зазначеного часу. Організації мовлення користуються наданими їм правами протягом п'ятдесяти років від дати першого публічного сповіщення передачі. Закінчення строків захисту суміжних прав настає 1 січня року, наступного за роком, у якому закінчилися передбачені законодавством строки захисту.

Отже, майнові права на об'єкти авторського права і суміжних прав можуть виступати внеском до статутного капіталу. Передача таких прав здійснюється за допомогою договірних конструкцій, передбачених для розпорядження майновими правами інтелектуальної власності (зокрема, ліцензійного договору та договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності), з урахуванням особливостей, передбачених

спеціальним законодавством. Водночас, як вбачається з Єдиного державного реєстру судових рішень, передача майнових авторських прав до статутного капіталу більш популярна, аніж передача майнових суміжних прав. На нашу думку, така ситуація зумовлена природою об'єктів суміжних прав, способами їх використання тощо.

Передача майнових прав на об'єкти авторського права і суміжних прав до статутного капіталу суб'єкта господарювання вигідна в разі реалізації таким суб'єктом отриманих прав шляхом визначення юридичної долі твору.

Література

1. Вахонєва Т. Авторське право і суміжні права в Україні : навчальний посібник. Київ : ВД «Дакор», 2019. 576 с.
2. Кодинець А. Договірні відносини у сфері передавання майнових прав інтелектуальної власності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2015. № 2. С. 5–13.
3. Косак В. Право інтелектуальної власності. Київ : Істина, 2007. 208 с.
4. Максимова Л. Проблемы, связанные с неправильным заключением авторских договоров. *Интеллектуальная собственность*. 2009. № 4. С. 38–48.
5. Право інтелектуальної власності / Є. Харитонов та ін. Київ : Юрінком-Інтер, 2019. 540 с.
6. Святоцький О. Інтелектуальна власність : словник-довідник. Київ : Ін Юре, 2000. 356 с.
7. Чернышева С. Авторский договор в гражданском праве России. Москва : Гардарика, 1996. 104 с.
8. Якубівський І. Часткове передання майнових прав інтелектуальної власності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2016. № 1. С. 17–24.

Анотація

Турчин Л. Я. Правова характеристика майнових прав на об'єкти авторського права та суміжних прав у контексті їх передавання до статутного капіталу господарських товариств. – Стаття.

У статті вирішено об'єктивне та суб'єктивне авторське право, означено об'єкти авторського права і суміжних прав, майнові авторські і суміжні права та суб'єкти майнових авторських і суміжних прав, строки чинності майнових прав на об'єкти авторського права та суміжних прав. Виокремлено первинних суб'єктів, яким належать майнові права на об'єкти авторського права (автор, співавтор), та похідних суб'єктів, яким передаються відповідні майнові авторські права. Охарактеризовано підстави виникнення майнових прав на об'єкти авторського права та суміжних прав. Здійснено класифікацію оборотоздатності майнових прав на об'єкти авторського права і суміжних прав. Проаналізовано можливість часткового передання майнових прав на об'єкти авторського права та суміжних прав до статутного капіталу господарських товариств. Визначено особливості внесення до статутного капіталу майнових прав на об'єкти авторського права і суміжних прав, договірні конструкції, за допомогою яких може здійснюватися передавання майнових прав на об'єкти авторського права і суміжних прав. Проаналізовано зміст авторських договорів і сформульовано таке визначення авторського договору: договір, за яким автор відчужує свої авторські майнові права (повністю або частково) або надає дозвіл на використання твору будь-яким од-

ним або всіма відомими способами, чи зобов'язується передати створений у майбутньому твір. Висловлено доцільність використання для назви договорів щодо розпорядження майновими авторськими правами термінології, що вжита у главі 75 Цивільного кодексу України. Сформовано позицію про те, що передача майнових прав на об'єкти авторського права і суміжних прав до статутного капіталу суб'єкта господарювання вигідна в разі реалізації таким суб'єктом отриманих прав шляхом визначення юридичної долі твору.

Ключові слова: майнові авторські права, майнові суміжні права, авторський договір, договір про передачу виключних майнових прав інтелектуальної власності, ліцензійний договір.

Summary

Turchyn L. Ya. Legal characteristics of copyright and related rights in context of their transfer to the share capital of companies. – Article.

The article defines objective and subjective copyright. It also identifies copyright and related rights, objects of copyright and related rights and subjects of copyright and related rights. In particular, the primary entities that own the copyright (author, co-authors) and derivative entities to which the respective copyrights are transferred are separated. The article also defines the term of validity of copyright and related right in the context of which transfers of which intellectual property rights are

most beneficial to the company to which they are transferred. The grounds for the occurrence of copyright and related rights are characterized. The classification of the turnover of the copyright and related rights is made. The possibility of partial transfer of copyright and related rights to the share capital of the companies is analyzed. The peculiarities of entering into the share capital of copyright and related rights, the contractual constructions by which the transfer of property rights to the objects of copyright and related rights can be carried out. The content of the copyright contracts is analyzed and the following definition of the copyright contract is formulated: the contract under which the author disposes of his copyright (in whole or in part) or gives permission to use the work in any one or all known ways, or undertakes to submit the work created in the future. It is expedient to use the terminology used in Chapter 75 of the Civil Code of Ukraine for the title of copyright contracts (exclusive intellectual property rights transfer agreement, license agreement, contract for the creation to order and use of the object of intellectual property etc.). Formed position that the transfer of copyright and related rights to the share capital of the company is beneficial in the case of such company obtained legal rights by determining the destiny of the work.

Key words: copyright, related rights, copyright agreement, contract for transfer of exclusive rights of intellectual property, license agreement.